

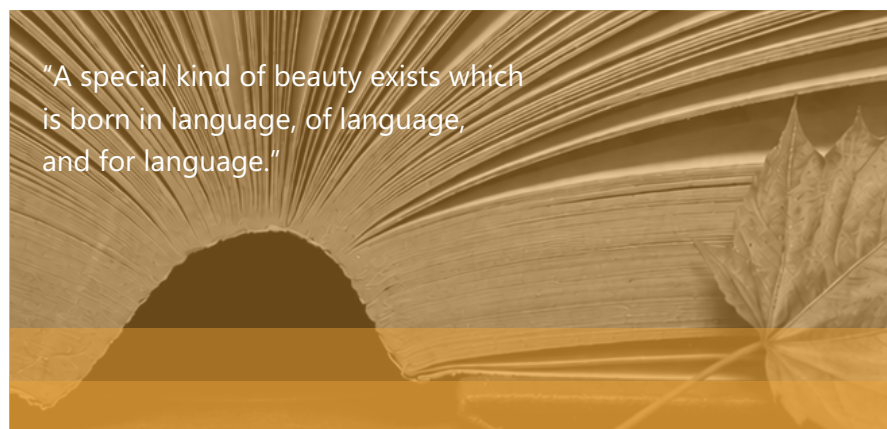

VOLUME 9, SEPTEMBER 2026

ISSN: 3060-4958

"A special kind of beauty exists which
is born in language, of language,
and for language."

**UZBEKISTAN STATE WORLD
LANGUAGES UNIVERSITY**

MORE INFO:

www.lingvospektr.uz

t.me/thelinguaspectrum

CONTENTS

LINGUISTICS		4
Sapayeva B.R.	The Artistic Interpretation of the Heroic Figure in Ancient Eastern Epics such as "Gilgamesh" and the "Shahnameh"	5
Mamarasulova G.A.	Translating Political Intent in Uzbek-English Presidential Discourse	11
Abdullaeva R.X.	National-cultural specifics of reflecting the aesthetic assessment of a person in the proverbial linguistic worldview	21
Ibragimova Sh.N.	Why Does AI Understand Some People Better Than Others? A Linguistic Perspective on Human-AI Communication and the Changing Human Mind	33
Khalliyeva G.I., Bazarbayeva J.M.	The Scholarly Study of Bobojon Sanoiy's Works	41
Rustamova D. M.	Phraseology and the dynamics of suspicion: a comparative linguocultural framework for Uzbek and English detective novels	51
Usmanaliyeva S.R.	Semantic structure of national-cultural scripts in English and Uzbek phraseological units: a comparative-cognitive analysis	62
Talibjanova A.L.	The Specificity of Youth Slang in English Journalistic Discourse	71
Akhmedova G.Ya.	Comparative-typological analysis of the concept "loneliness" in English and Uzbek lexicographical sources	78
Khakimova D.I.	Intensity and Typology of Hybridization within Digital Platforms (Materials from Telegram, TikTok, Instagram, Facebook)	85
Ismatov J.I.	Contemporary Trends in the Development of English Cultural Linguistics: Insights from Recent UK Studies	95
Borijonova G.Z.	Jean Rhys's Postcolonial Feminist Response to Brontë's Jane Eyre	102
Nazarova G.A.	The introduction and adaptation of English loanwords into the Uzbek language in the context of globalization	111
Olimova M.X.	Artistic interpretations of the symbol of seven in Uzbek national literary thought	122
Kuchkarov Sh.A.	Transformation of the information and communication environment under the influence of generative artificial intelligence	129
Djumabayeva J.Sh., Atadjanova M.I.	Classification of adverbs in English and Uzbek linguistics: similarities and differences in theoretical approaches	138
Usmonov O.I. Mukhiddinova D.Sh.	Pragmatics of indirect speech in the Russian and Uzbek communicative space	149
Sodiqova S.I., Mukhiddinova D.Sh.	Beyond the proper name: secondary person nominations as markers of social identity in digital media discourse	156

The introduction and adaptation of English loanwords into the Uzbek language in the context of globalization

Nazarova Gulbakhor Azimjon qizi

gulbahornazarova3@gmail.com

Associate Professor, PhD,
Department of English Language Teaching
Methodology and Educational Technologies,
Uzbekistan State World Languages University

Annotation

This article examines the entry and adaptation of English borrowings into Uzbek in the context of globalization. It focuses on the role of information technologies, the Internet, international economic and cultural relations, mass media, and foreign-language communication in accelerating lexical borrowing. The study describes how new English-derived units may first appear as neologisms and later enter wider usage after adapting to the phonetic, orthographic, grammatical, and derivational patterns of Uzbek. Particular attention is paid to computer- and Internet-related vocabulary and to its movement from specialized terminology into general usage. The article also considers the communicative value of English borrowings in naming new objects, concepts, technologies, and social experiences. At the same time, it notes that not every newly introduced word becomes permanent: some forms may disappear if they are not accepted or widely used by speakers. The linguocultural dimension of borrowing is therefore emphasized alongside its structural adaptation. Overall, the study presents contemporary English borrowing as a dynamic process associated with global information exchange, technological change, intercultural contact, and emerging communicative needs in Uzbek society.

Keywords

Borrowed units, social factors, extralinguistic factors, Uzbek lexicon, language contact, sociolinguistics, neologism, English borrowings

Globallashuv sharoitida o'zbek tiliga inglizcha o'zlashmalarining kirib kelishi va moslashuvi

Nazarova Gulbaxor Azimjon qizi

gulbahornazarova3@gmail.com

Dotsent, PhD,
Ingliz tilini o'qitish metodikasi va ta'lim
texnologiyalari kafedrası,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya

Ushbu maqolada globallashuv sharoitida ingliz tilidan o'zbek tiliga kirib kelayotgan o'zlashmalar va ularning til tizimiga moslashuv jarayoni tahlil qilinadi. Tadqiqotda XXI asrda axborot texnologiyalari, internet, xalqaro iqtisodiy va madaniy aloqalar, ommaviy axborot vositalari hamda xorijiy tillardagi muloqot o'zlashuv jarayonining jadallashishiga sabab bo'layotgani ko'rsatiladi. Yangi birliklarning dastlab neologizm sifatida qo'llanishi, keyinchalik keng iste'molga o'tishi va o'zbek tilining fonetik, orfografik, grammatik hamda derivatsion me'yorlariga moslashishi yoritiladi. Kompyuter va internetga oid birliklarning maxsus terminologiyadan umumiste'mol leksikasiga o'tishi hamda inglizcha birliklarning zamonaviy kommunikativ ehtiyojlarni ifodalashdagi roli ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, tilga kirgan har bir yangi so'z doimiy ravishda saqlanib qolmasligi, ayrim birliklarning ijtimoiy qabul qilinmasligi natijasida iste'moldan chiqishi qayd etiladi. Maqolada

o'zlashuvning lingvomadaniy jihatida ham yoritilib, yangi birliklar orqali yangi predmet, tushuncha va ijtimoiy tajribaning nomlanishi ko'rsatiladi. Tadqiqot zamonaviy o'zlashuvni global axborot almashinuvi va kommunikativ ehtiyojlar bilan bog'liq dinamik jarayon sifatida talqin qiladi.

Kalit so'zlar *Globallashuv, inglizcha o'zlashmalar, ingliz tili, o'zbek tili, internet leksikasi, neologizm, lingvomadaniyat, til aloqalari*

Вхождение и адаптация английских заимствований в узбекский язык в условиях глобализации

Назарова Гульбахор Азимжон кизи

gulbahornazarova3@gmail.com

Доцент, PhD,

Кафедра методики преподавания
английского языка и образовательных
технологий,

Узбекский государственный университет
мировых языков

Аннотация *В статье исследуется проникновение и адаптация английских заимствований в узбекском языке в условиях глобализации. Основное внимание уделяется роли информационных технологий, Интернета, международных экономических и культурных связей, средств массовой информации и общения на иностранных языках в ускорении лексического заимствования. Рассматривается путь новых английских единиц от первоначального неологического употребления до закрепления в языке после фонетической, орфографической, грамматической и словообразовательной адаптации. Особое внимание уделяется компьютерной и интернет-лексике, которая из специальной терминологии может переходить в общеупотребительный словарь. Анализируется коммуникативная функция английских заимствований при номинации новых предметов, понятий, технологий и социальных явлений. Вместе с тем отмечается, что не каждое новое слово становится устойчивой единицей языка: отдельные формы могут выйти из употребления при отсутствии общественного принятия и широкого распространения. Наряду со структурной адаптацией рассматривается лингвокультурный аспект заимствования. В целом современное английское заимствование представлено как динамический процесс, связанный с глобальным информационным обменом, технологическими изменениями, межкультурными контактами и новыми коммуникативными потребностями узбекского общества.*

Ключевые слова *Заимствованные слова, английские заимствования, глобализация, узбекский язык, интернет-лексика, неологизм, лингвокультура, языковые контакты*

Kirish

Ekstralingvistik omillar va o'zlashma so'zlarning lingvomadaniy xususiyatlari Amaldagi tillarning ma'lum darajada omuxtalashishi, birining ikkinchisiga ta'sir etib borishi til jarayoni uchun barqaror qonuniyatlardan biri hisoblanadi. Ma'lumki, dunyo tillari orasida birorta sof tilning o'zi yo'q. Tilning sofliigi uning o'z til so'zlari hisobiga yashashi bilan belgilanmaydi. Tillarning o'zaro aloqa va aralashuvi, birining ikkinchisiga ta'sir etib borishi tilning barqaror harakatdagi jarayon ekanligidan dalolatdir. Bu hodisaning turli tillarga me'yoriy, me'yordan past va me'yordan ortiq ta'siri ko'zga tashlanib, so'z o'zlashtirishning me'yordan past va me'yordan ortiq darajada harakatlanish holati til tizimida ma'lum bir salbiy oqibatlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Har qanday til leksik qatlami bugungi kunga qadar intralingvistik imkoniyatlari doirasida derivatsion, ekstralingvistik aspektda o'zga tillardan so'z olish yoxud eskirgan so'zlarning chiqib ketishi kabi ma'lum bir o'zgarishlar hisobiga o'zining uzluksiz taraqqiyotiga erishadi. Leksik qatlam taraqqiyoti jamiyat taraqqiyoti bilan bog'liqdir. Xalqlarning o'zaro madaniy, siyosiy va iqtisodiy aloqalari tillarning aralashuviga sabab bo'ladi va til leksik zahirasining boyishiga olib keladi. XX-XXI asrda jamiyat hayotida boshlangan tarixiy o'zgarishlar tilimizda ham o'z aksini topa boshladi. Bu davr so'zlarning o'zlashish va chiqib ketish jarayoni tezlashgan davr bo'ldi. XX asrda maktablar tashkil etilishi, ommaviy savod chiqarish, gazeta va jurnallarning chop etilishi, maktablarda savod chiqarish kabi omillar asosida bu holat yanada tezlashdi (Dadaboev, 2016). Bu davrning muhim xususiyati shundan iboratki, tilimizga nafaqat ruscha so'zlar, balki rus tili orqali ko'plab inglizcha, fratsuzcha, italyanacha va boshqa tillardan so'zlar kirib keldi.

O'zlashma so'zlar dastlabki davrlarda neologizm xarakterida bo'lsa-da, keyinchalik asta-sekin qabul qiluvchi tilqonuniyatlariga

bo'ysunishi, xuddi o'z so'zdek, tabiiy va aniq bo'lishi (*barg*), fonetik qayta shakllanishi (*karavot*), grammatik singishi (*bankdan*), so'z yasash tizimida faol ishtirok etishi (*traktorchì*), takror-takror qo'llanishi tufayli uning yot elementigi sezilmay qoladi (O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, n.d.).

O'zbek tilidagi o'zlashma so'zlarning tadqiqiga bag'ishlangan an'anaviy yo'sindagi ishlar mavjud emas. Lekin o'zbek tilidagi o'zlashma so'zlar tizimli ravishda o'rganilmagan. Sababi shuki, lug'aviy materialni sistem o'rganish fonetika, morfologiya yoki sintaksis materiallarini sistem o'rganishga qaraganda qiyinroq kechadi (Ne'matov & Rasulov, 1995).

O'zlashma so'zlar davriy xususiyatga ega. Masalan, bir paytlar yangi atama sifatida tilga kirib kelgan avtobus, trolleybus, metro kabi so'zlar bugungi kunda yangilik bo'yog'ini yo'qotib, zamonaviy qatlamga oid leksik birliklarga aylangan. 80-yillarning o'rtalaridan boshlangan ijtimoiy hayotdagi keskin o'zgarishlar barcha sohalarda bo'lgani kabi tilshunoslik sohasida ham tub o'zgarishlarning sodir bo'lishiga olib keldi. Ayniqsa, bu holat o'zbek tili leksikasida kuchaydi.

O'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi bu jarayonni yanada tezlashtirdi, tilimizda minglab o'zlashmalar paydo bo'ldi. Xususan, iqtisodiyot, bank va kredit, diplomatiya sohalarida yangidan-yangi atamalar paydo bo'ldi. Bozor iqtisodiyoti, litsenziya, monitoring, debitor, kvota, menejer, menejment, brutto qarz, frank bozori kabi atamalar shular jumlasidandir.

O'zlashma so'zlar ichida o'tkinchi, shoshma-shosharlik bilan, sun'iy ravishda yaratilgan leksemalar ham uchraydi. Masalan: majalla, jarida, oynoma, ochqich, yozg'ich, barnoma kabi. Ularni xalq qabul qilmay, tezda iste'moldan chiqarib yubordi. O'zlashma so'zlarning aksariyati quyidagi ikki usulda, ya'ni so'z ma'nosining kengayishi, derivatsiya hisobiga (*oshkoralik*, *muqobillik*, *qayta qurish*,

kimoshdi savdosi, hokim, devonxona) hamda chetdan so'z olish orqali (modemogramma, videoapparatura, matiz, kik boksing, karate, damas, tiko, neksiya) paydo bo'ldi.

O'zbek tili leksikasi taraqqiyotini ma'lum bosqichlar asosida quyidagicha davrlashtirish mumkin:

1. VIII-X asrlarda turkiytilga arab tilining ta'siri.
2. XV asrgacha turkiy tilga fors-tojik tilining ta'siri.
3. XX asrda o'zbek tiliga rus tilining ta'siri.
4. Istiqoldan so'ng o'zbek tiliga turli tillar, xususan, ingliz tilining ta'siri.

XXI asr jahon hamjamiyati tomonidan ulkan o'zgarishlar, texnik taraqqiyot, axborotlashtirish asri sifatida tarixda qolishi e'tirof etilmoqda. Ayni paytda, qisqa muddat ichida yangiliklarning dunyo bo'ylab ommalishishi, tezkor yangiliklarga bo'lgan ehtiyoj har bir til leksik tarkibining ma'lum bir jihatdan o'zgarishiga olib kelmoqda. Tilga shiddat bilan, avtomatik tarzda kirib kelayotgan neologizmlar ularning ommaviy qo'llanilishi, tilimiz lug'atlarida aks etishini kutayotgani yo'q. Ba'zi bir o'zlashmaso'zlarning ma'nolari lug'atlarda ham qayd etilmagan (*flesh, koka-kola*). Bugungi kunda zamonaviy texnika so'zlari dunyo bo'ylab baynalmilal soha so'zlari darajasiga ko'tarilib bormoqda.

Istiqoldan so'ng o'zbek tili lug'at boyligi ham shunday so'zlar hisobiga kengaydi va taraqqiy etdi.

Buning sababi sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin.

- Mustaqillikdan so'ng jamiyat hayotida siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy va boshqa sohalarda bo'lgan o'zgarishlar.
- Jahon miqyosidagi ilf-fan, texnik taraqqiyot ta'siri.
- Xorijiy tilda muloqot qiluvchi yurtdoshlarimizning o'zlashma so'z va terminlarni o'z nutqlarida ko'plab qo'llashlari.

"O'zbek tilining izohli lug'ati"da o'zlashma so'zlarning qaysi tilga tegishli ekan alohida shartli qisqartmalar asosida ko'rsatilar

ekan, ularning o'z tildagi lug'aviy ma'nosi va tilimizga o'zlashgandan keyingi bir ma'noliligi (*monosemantikligi*) yoki ko'p ma'noliligi (*polisemantikligi*) xususiyati alohida ko'rsatib berildi. Milliy izohli lug'atimizda o'zlashmalarning manba tillari sirasida 16 ta til so'zlaridan misollar berilgan. Bular arab, frantsuz, fors-tojik, golland, hind, ingliz, ispan, italyan, lotin, mo'g'ul, nemis, polyak, rus, xitoy, yunon, chex tillaridir. Biroq "Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati" (Hotamov & Sarimsoqov, 1979) va "Qisqacha siyosiy lug'at" (Onikov & Shishlin, 1983)da portugal va skandinav tillaridan olingan so'zlar ham keltirilgan. Bu kabi tillardan olingan so'zlar ma'lum bir sohaga oid termin ekanligi uchun "O'zbek tilining izohli lug'ati"dan o'rin olmagan bo'lishi ham mumkin.

So'zlarning bir tildan ikkinchi tilga o'tishi ma'lum bir yangi voqea-hodisaning yangi nom sifatida shakllanishiga, til leksik "*bazasi*"ga o'rinishiga sabab bo'lmoqda. Jahon xalqlari orasidagi o'zaro madaniy, siyosiy, iqtisodiy hamkorlik tilning rivojlanish jarayoniga ham o'z ta'sirini o'tkazib bormoqda.

Mustaqallikdan so'ng tilimizga yangi so'zlarning kirib kelishi qanchalik tezlashgan bo'lsa, ko'plab so'zlarning tilimiz leksik fondidan chiqib ketishi shunchalik tezlashdi. Shu bilan birgalikda, tilimizga *flesh*, multimedia, blutus, multimillioner, internet, peyjering kabi neologizmlar ham kirib keldi.

Shakllangan bozor iqtisodiyoti sohasidagi yangi tushunchalar fan va texnika sohasidagi yangi so'zlar tilimiz boyligini oshirishda muhim faktor sifatida qaraldi. Texnika sohasining kompyuter, internet va ular bilan bog'liq bo'lgan ma'lum bir soha so'zlari tilimizda soha (*terminologik*) so'zlari sifatida emas, umumiste'mol so'zlari sifatida ishlatib kelindi. Ma'lumki, chet tilidan kirib kelgan xar bir yangi so'z tabiiy ravishda o'sha tilning fonetik, orfografik, grammatik "elagi"dan o'tadi. Bunda so'z o'zlashmalarga ajratishning qiyin ekanligi ilmiy adabiyotlarda qayta-qayta ta'kidlanib kelinmoqda. Bu masala bilan birinchilar katori shug'ullangan nemis

tilshunoslari o'zlashgan so'zlarni "aniq qilib chet so'z yoki o'zlashma ekanligini farqlab berish ba'zi bir sabablarga ko'ra qiyin ekanligi"ni uqdirishgan edi. Ta'kidlangan qiyinchiliklarga, "ogoxlantirishlarga" qaramay, tilshunoslikda o'zlashgan so'zlar tasnifi bo'yicha katta ishlar qilindi, ilmiy fikr-muloxazalar bildirildi. (O'zbek tili leksikologiyasi, 1981)

Tilga so'zlar qabul qilish jarayoni qanchalik keng qamrovli bo'lsa, uning natijasida shuncha ko'p o'zlashma so'zlar paydo buladi. Tarixdan ma'lumki, ijtimoiy-siyosiy va lingvomadaniy munosabatlar natijasida lotin-frantsuz va skandinav so'zlari hozirgi ingliz tili lug'at tarkibi asosiy kismining shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ingliz tilidadan kirib kelgan so'zlar kundalik hayotda ko'p ishlatiladigan, maishiy hayotda ko'p uchraydigan predmetlar, voqea-hodisalarni bildiradigan so'zlar bo'lganligi uchun ular juda ko'p ishlatilar edi. Yangi kirib kelganlari esa eskilariga sinonim bo'lar, talaffuzi yoki ma'nosida o'zgarishlar yuz berar yoki bo'lmasa ularda uslubiy farqlar kuzatilardi.

"Aralashtirmoq" ma'nosini bildirish uchun shved tilida "*blend*" so'zi ishlatiladi. Ingliz tilida ham "*blend*" so'zi "*aralashtirmok*" ma'nosida ishlatilishidan tashqari, "*birikmoq*", "*mos kelmoq*" ma'nolarini ham bildiradi. O'zbek tiliga ham "*blender*" nomi bilan kirib kelgan so'z hech qanday tarjimasiz sof ingliz tilidagi talaffuzi bilan qorishib ketdi.

Yuqoridagi misollarni tahlil qilib, xulosa kilib aytishimiz mumkinki, ayrim paytlarda ingliz tilidan kirib kelgan so'z (*leksema*) o'zbek tilida u yoki bu sabablarga ko'ra o'zlashish xodisasiga uchramaydi, ammo chet so'zning o'zbek tili lug'at boyligiga ko'rsatgan ta'siri yaqqol namoyon bo'lmasada, chet so'z ta'sirida avvaldan mavjud bo'lgan so'zning funktsional yuklamasi yoki ma'no ko'lami mos ravishda o'zgarishiga olib kelgan holatlarni ko'rishimiz mumkin bo'ladi.

O'zlashmalarning til lug'at tarkibida paydo bo'lishi shu tilda so'zlashuvchi xalk tarixida sodir bo'lgan ko'plab ijtimoiy-siyosiy,

madaniy jarayonlarning mantiqiy natijasi sifatida lingvokulturologik xususiyat namoyon qiladi. Xalklar orasida intensiv muloqotlar ushbu xalklar foydalanadigan tillar o'rtasida bo'ladigan munosabatlarni taqozo etadi va, o'z navbatida, o'zlashish natijasi turlicha bo'lishi mumkin.

O'zlashmalarning paydo bo'lishi tillardagi so'z o'zlashtirish hodisasi bilan chambarchas bog'liqligi, so'zni qabul qilib oluvchi til va manba tilda so'zlashuvchi xalklar ijtimoiy-madaniy jihatdan bir xil taraqqiyot bosqichida bo'lsa, tillarda bir-biridan so'z o'zlashtirish hodisasi sodir bo'lmasligi, agar muloqotda ishtirok etayotgan tillarning biri ijtimoiy-madaniy jihatdan boshqasidan ustunrok bo'lsa, ko'proq taraqqiy etgan xalk tilidan kamrok taraqqiy etgan xalk tiliga so'z ko'chishi, har bir o'zlashtirilgan so'z ortida ijtimoiy-madaniy, siyosiy-iqtisodiy fon mavjud bo'lishi aniqlandi. Mazkur fon xalqning o'sib borayotgan ijtimoiy-madaniy, siyosiy-iktisodiy extiyojlarini qondirish uchun xizmat kiladi va natijada o'zga madaniyatga tegishli narsa, hodisalar hayot tarzimizga kirib keladi, bu jarayonda o'zlashtirilayotgan narsa va hodisalar o'zga tildagi asl nomlari bilan olinishi oqibatida tilning lug'at tarkibi yangi so'z va tushunchalar bilan boyiydi.

Yangi ijtimoiy-madaniy kontekstda so'zning eski shakli va ma'nosi o'zgaruvi yuzaga keladi. Agar so'zlovchining extiyojini o'z tili resurslaridan foydalangan holda qondirishning imkoni bo'lmasa, ya'ni, yangi kirib kelgan tushunchaning denotati bo'lmagan holda, iste'molda bo'lgan boshqa etakchi tilning ijtimoiy-madaniy jihatdan mavqei yuqoriroq, rivojlangan holatda ekani, hukmron tildan so'z o'zlashtirilishiga olib keladi. Bu holatni o'zlashmalar xosil qilinishining lingvokulturologik omili sifatida qayd etish mumkin. Shu narsani ta'kidlash lozimki, XXI-asrda o'zlashmalar, asosan, ilmiy-texnik atamalarga oidligi bilan xarakterlanadi.

O'zlashma so'zning sotsiolingvistik tabiati til va jamiyat o'rtasidagi munosabatlardan biri bo'lib, so'nggi paytlarda

tilshunoslikda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mahalliy va xorijiy tilshunoslar ham nutqning ijtimoiy tabiati haqida yozadilar. (Kostomarov, 1994; Lysakova, 1989; Pospelova, 1991; Shveytser, 1976 va boshqalar) "Til orqali insonning tabiat bilan munosabatini yoki insonning inson bilan munosabatini aks ettirish jamiyat haqida so'zlashni anglatadi. Bu tarixiy tasodif emas, balki zaruriy bog'liqlikdir" (Benvenist, 1974).

Rus tilshunosligining namoyondasi F.P. Filin shunday deb yozgan edi: Til "ijtimoiy" va "sotsial" mavjud bo'lmaydi, balki uning eng muhim aloqa vositasi (odamlar o'rtasidagi muloqot) va atrofdagi dunyo haqidagi bilimlarni aks ettirishdir. "Tilda ma'noning aks etishi keng ma'noda ijtimoiy jarayondir" (Filin, 1981). Tadqiqotimizning doirasida tilga "noto'g'ri" kirishishning lug'at rivojlanishiga tilning ichki tuzilish qonuniyatlari bilan solishtirganda ekstralingvistik voqelikning ta'siri haqida gapiramiz. Ijtimoiy lingvistik atama ijtimoiy va lingvistik tabiatga bo'linadi. Demak, lingvistik kontseptsianing ijtimoiy mohiyatini tavsiflashda o'zlashtirilgan lug'at faqat nolingvistik omillar, lingvistik tabiatni tavsiflashda esa faqat lingvistik omillar hisobga olinadi.

Ushbu tur bo'linishi o'zlashtirilgan so'zlarning kirib borishi va rivojlanishining aniqroq, shaffofroq tasvirini taqdim etishga yordam beradi. Lisoniy omillar (lingvistik faktorlar) - tilning strukturaviy va sistemaviy xususiyatlaridan kelib chiqadigan omillardir. Nolisoniy omillar (ekstralingvistik faktorlar) - til taraqqiyotiga (shu jumladan, leksik tizim rivojiga) tashqaridan ta'sir o'tkazuvchi omillar: ijtimoiy-siyosiy tizim, psixologiya, urf-odatlar, ilmiy-texnikaviy taraqqiyot, adabiyot-san'at va boshqalar. Ikki yoki undan ortiq madaniyatning ko'proq yoki kamroq uzoq muddatli aloqasi leksik so'z o'zlashtirishda (kamroq grammatikada), chet tilidagi so'zlarning ona tiliga kirib borishida namoyon bo'ladi. "Asl" bo'lmagan so'zning paydo bo'lish sabablari va uning keyingi taqdiri ko'p jihatdan jamiyatning mavjud ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini aks

ettiruvchi hozirgi til holatiga bog'liq. Til vaziyati va u bilan bog'liq kommunikativ munosabatlar tarixiy jihatdan belgilanadi va "tabiiy ravishda o'tgan davrdagi vaziyat va holatlardan kelib chiqadi, hamda kelajakdagi rivojlanish elementlarini saqlaydi" (Jlukgenko, 1989). Ushbu hodisani tavsiflashda biz ijtimoiy omillarning so'z o'zlashtirish jarayoniga ta'sirini va kelib chiqishi o'zbek tili bo'lmagan so'zlarning til jamoasi hayotidagi rolini tahlil qilamiz. O'zlashmalarni tahlil qilish ularning ijtimoiy va lingvistik xususiyatlariga asoslanadi. Tahlil qilinayotgan jarayonni ekstralingvistik xususiyatlarining murakkab majmuasi (ijtimoiy o'zaro ta'sirning mavjudligi va lingvistik xususiyatlarning birligi) o'rganadi.

O'zlashma so'zlarning paydo bo'lish sabablari haqidagi savol eng keskin va munozarali deb aytishimiz joiz. XIX asr oxiri - XX asr boshlarida tadqiqotlarda so'z o'zlashtirishning lingvistik va lingvistik bo'lmagan sabablari keng ko'lamda ko'rib chiqildi (Bally, 1961; Ogienko, 1915). XX asr o'rtalarida Boduen de Kurtene (1963), V.A. Bogoroditskiy (1935), V.M. Jirmunskiy (1976), B.A. Larin (1977) kabi tilshunos olimlar leksik so'z o'zlashtirish jarayonini allaqachon sotsiologik yo'nalish doirasida tavsiflangan. B.A. Larin til taqdiriga ta'sir etuvchi uchta asosiy omilni: madaniyat, ijtimoiy yashash tarzi va siyosiy kuchlarning aralashuvini belgilaydi (Larin, 1977). V.M. Jirmunskiy quyidagicha izohlaydi: "Ilg'or xalqning iqtisodiy va madaniy ta'siri muqarrar ravishda lingvistik ta'sir bilan bog'liqdir..." (Jirmunskiy, 1976). V.A. Bogoroditskiy shuningdek, "ko'pincha so'z o'zlashtirish avval yuqori qatlam vakillarida keyinchalik esa oddiy aholi tomonidan nutqqa ko'chadi, bu esa odatda tilning o'zlashtirilishi yoki ijtimoiy va madaniy sabablarga ko'ra o'zlashtirmasligi bilan bog'liq" deb hisoblaydi (Bogoroditskiy, 1935). Boduen de Kurtene so'z o'zlashtirish sabablarini lingvistik va nolingvistikga ajratadi (Larin, 1977). Shunday qilib, Boduen de Kurtene tillarning aralashib ketishi va so'zlarning bir tildan boshqa tilga kirib borishining asosiy sabablari tillarning

qardosh bo'lishi va geografik joylashuvlar natijasida deb baholaydi (Boduen de Kurtene, 1963).

Chet tili so'zining kirib kelishi, faoliyati va rivojlanishi muammosini faqat lingvistik nuqtai nazardan yoki ekstralingvistik nuqtai nazardan hal qilib bo'lmaydi. M.Gabinskiy "Umumiy tilshunoslik nuqtai nazaridan leksik so'z o'zlashtirishning hal etilmagan muammosi shundan iboratki, bu sof umumiy lingvistik tushunchaning yagona mezonga asoslangan umumtilshunos ta'rifi yo'qligidir" (Gabinskiy, 1961) kabi izoh beradi. Bizning fikrimizcha, leksik so'z o'zlashtirish sof lingvistik tushuncha emas, balki u sotsiolingvistik tushuncha hamdir va bu nafaqat umumiy tilshunoslik, balki ona tili, psixologiya, tarixiy leksikologiya, leksikografiya, etnografiya, nutq madaniyati va boshqa yo'nalishlarning ham muammosidir. Muammolarni esa faqat ushbu fanlarning ma'lumotlari asosida hal qilish mumkin. Fikrimizga qo'shimcha izoh shuki, umumiy lingvistik kotsseptssiyani ishlab chiqish ya'ni, so'z o'zlashtirishning mantiqiy-kontseptual birliklari zarur, chunki o'zbek tili tizimidagi terminologiyaning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmasdan, o'z navbatida, atrof-muhitdan ajratilgan holda ishlab olmaydi.

Rus tilshunosligida ijtimoiy-lingvistik tadqiqotlar paydo bo'lishi bilan Arnold (1991); Guxman M.M. (1991); Lisakova I.P. (1989); Mjelskaya O.S. (1983), Stepanova E.I. (1968, 1983); Pospelova G.M. (1991) Shmachenko A.Yu. (1989) so'zlarni o'zlashtirishning asosiy sababi "lingvistik sabablarda emas" deb hisoblanadi. "So'z boyligi rivojlanishidagi asosiy muammolardan biri bu yangi so'zlar muammosi bo'lib, ularning paydo bo'lishi hayotda doimiy ravishda voqelikda yangi hodisalarni keltirib chiqaradi va hozirgi til lug'atiga doimiy ravishda kirib boradi, uni boyitadi va takomillashtirib boradi" (Radchenko, 1975). Hayotning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari, aloqalari, jamiyat yutuqlari, jamiyatning yangi ijtimoiy muammosiga javob beradigan so'zlarning leksik ma'nolarida

turli xil o'zgarishlar, neologizmlar shaklida til vaziyatida aks etadi.

"So'z boyligida to'g'ridan-to'g'ri individual shaxslarning ishtiroki va birinchi navbatda, tashqi, ijtimoiy omillar ta'sirida bilan bog'liq ..." (Sorokin, 1965). Til aloqasi jarayonida ekstralingvistik omillarning o'rni va ahamiyatini bir qator tilshunos olimlar (Alpatov, 1985; 215), A.A. Bragina (1986, 1964; 194; 1986; 77), M.A. Karpenkova va Z.I. Lomakina (1990; 6), V.G. Kostomarov (1994; 150), E.M. Sendrovets (1989; 19), G.A. Pirtsalava (1989; 58) va boshqalar asarlarida ko'rib chiqilgan.

R.A. Budagovning ta'kidlashicha, "Agar ma'lum bir tilning bitta so'zi alohida ko'rib chiqilsa (uning ma'nosi, tarixi, qo'llanish darajasi va boshqalar), unda bunday yondashuv darhol tilga oid bo'lmagan va hatto ilmga zid deb topiladi". Tilshunos olim fikrini davom ettirib, "jamiyatda tilning funktsiyalarini tushunish istagi bizning zamonamizning eng ko'zga ko'ringan filologlari ishini tobora ko'proq xarakterlay boshladi" (Budagov, 1978).

Jahon tilshunosligida so'z o'zlashtirish muammosi ham noaniq holda yoritilgan. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida nemis tilshunoslarining asosiy tadqiqot ob'ekti chet el lug'ati edi. So'z o'zlashtirish jarayoni qo'shni tillarning aloqasi bilan bog'liq tarixiy-geografik omil hisobga olingan holda ko'rib chiqildi. G. Paulning tilni o'zlashtirish nazariyasi rivojiga qo'shgan hissasi katta (Paul, 1960). Tadqiqotchi hududiy omilga (ikki qo'shni til hududi chegarasi) katta e'tibor beradi, bu esa ikki xalq o'rtasidagi muloqotning intensivligi, shaxslarning sayohati, ayrim guruhlarning migratsiyalari, bosqinchilik va mustamlakachilik, siyosiy va iqtisodiy qudratga bog'liqdir. G. Paul turli ijtimoiy qatlamlarga mansub tilning ijtimoiy differentsiatsiyasining xususiyatlarini belgilab berdi (Paul, 1960). "Chet tili bilan tanishish odatda ta'lim darajasi bilan ajralib turadigan ma'lum bir qatlamning madaniy boyligidir" (Paul, 1960).

Ammo, o'z ta'limotining ana shunday ijobiy tomonlariga qaramay, G. Paul tilning barcha hodisalarini va uning rivojlanishini

individual psixologiya nuqtai nazaridan tushuntiradi: "Begona" so'zlar ko'p hollarda ma'lum bir tilga bevosita yakka shaxslar orqali kirib, tilning evolyutsiyasi jamiyat va muloqot nutqning shakllanishidagi roli bilan emas, balki individual nutq hodisalari bilan bog'liq bo'ladi" (Paul, 1960). G. Paulning bu fikrini butunlay rad etib bo'lmaydi, chunki shaxsning lingvistik jihatga ta'siri, chet tilida so'zning paydo bo'lishi va sababi, ko'p jihatdan "shaxsning roli" tarixiy-falsafiy muammoga o'xshaydi.

Atoqli siyosatchilar, jurnalistlar, matbuot, televideniya, radio orqali o'zlashtirilgan so'zni eng to'g'ri va to'liq semantikaga ega "ajralmas leksema" darajasiga ko'tarishlari mumkin. Ma'lum bir vaqtdan so'ng bunday so'zlar, individ shaxslar ko'magi bilan davrning "kalit" so'zlariga aylanadi, masalan: internet, chat, server, provayder, menejer, nominatsiya, taqdimot, ma'ruzachi, reyting kabi. G.M. Pospelovaning ta'biri bilan aytganda "nutq birliklari ___ shiorlarga aylanadi" (Pospelova, 1991).

Budagov fikriga ko'ra, har bir davrning o'ziga xos "kalit" so'zlari mavjud bo'lib, ular ushbu tarixiy davrning ijtimoiy intilishlarini aks ettiradi va umumlashtiradi. O'zlashmalarning sun'iy takrorlanishi tufayli bunday so'zlar davr timsoliga aylanadi (Budagov, 1978). "Ommaviy axborot vositalari hodisasining sotsializatsiyalangan tabiati leksik-semantik tizimga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, undagi ijtimoiy xususiyatlarning namoyon bo'lishiga faol yordam beradi. Shu bilan birga, leksik vositalar to'plami, ma'lum leksik birliklardan foydalanish chastotasi o'zgaradi, siljishlar mavjud bo'lib, ularning semantikasi va aloqalarida stilistik miqyosdagi harakatlar kuzatiladi. Bu jarayonlar umumlashib zamonaviy ijtimoiy hayotning umumiy lingvistik manzarasini yaratishga, ijtimoiy va qadriyat munosabatlarining o'zgarishiga olib keladi" (Pospelova, 1991).

Krisin publitsistning roli haqida: "Xorijiy gazetada uning fikricha, yangi tushunchani anglatuvchi yoki eskisini nafis ifodalovchi so'zni topgan har bir jurnalist, qulay sharoitlarda bu so'zni butun xalqqa yoyishi mumkin (*brifing*,

sammit, chipset, megabayt, interfeys, skript, kompakt disk, dekoder, noutbuk, dayjest, sponsor, reklama, nou-xau, barter, menejer, reklama) ..." (Krisin, 1989).

A. Meye so'z o'zlashtirish muammosiga sotsiologik nuqtai nazardan yondashadi (Meie, 1954) va G. Paulni psixologik va individuallik yondoshuvi uchun tanqid qiladi. Frantsuz tadqiqotchisi A. Meye so'z o'zlashtirishni til rivojlanishining eng muhim omillaridan biri deb hisoblab, "hech qanday til sof emas", shu boisdan tillar aralashish tabiati borligini ta'kidlaydi" (Meie, 1954).

Kurilovich E. (1962) va V. Labovlar (1975) tildagi o'zgarishlarni atrofdagi olamdagi o'zgarishlar bilan bog'lamadilar. Hatto tillarning o'zaro ta'siri, grammatik tuzilishining chalkashligi haqidagi fikrga ham qo'shilmadi. "Ammo sotsiolingvistik tadqiqotlar rivojlanishi bilan til o'zgarishlarining ijtimoiy shartlanishi doimiy ravishda mavjud bo'lib, keng ko'lamli hodisalarni qamrab oladi" (Jlukgenko, 1989) degan fikr yuzaga keltirdi.

Jahon tilshunoslari Martine (1972); Haugen, E. (1972); Rozentsveyg V.Yu. (1972) kabilar tahlil qilinayotgan jarayonning ijtimoiy mohiyatini qayta-qayta ta'kidlab, uni sotsiolingvistik nuqtai nazardan ko'rib chiqadilar, birinchi navbatda ekstralingvistik omillarga bog'ladilar. A. Martine lingvistik so'z o'zlashtirish sabablari faqat ekstralingvistik bo'lib, tilning ichki sifatlariga bog'liq emasligini ta'kidlaydi (Martine, 1972). Lekin uslub nuqtai nazaridan qaraganda, tovush majmuasini tanlash sof lingvistik uslubdir. Aslini olganda, ekstralingvistik omillarning ta'sirini lingvistik omillarni hisobga olmasdan ko'rib chiqish mumkin emas. Zamonaviy chet el tilshunoslarining asarlarida ikki tillilik (Siguan & Makki, 1990), tilning nufuzi, individual ikki tillilik, ko'p tillilik (Gavranek, 1973; Martine, 1972) muammolari ham yoritilgan. Rozenzveyg V.Yu. tilning ichki tuzilishi emas, balki so'zlovchining ijtimoiy-siyosiy muhitini yoritgan (Rosenzveyg, 1972). E. Haugen so'z o'zlashtirishning tarixiy xususiyatiga urg'u berib, tarixiy jarayon va dalillarni ko'rib chiqish

zarurligi haqida gapiradi: "A tilining elementi B tilida vujudga kelishi va mustaqil rivojlanishi mumkin emas (Haugen, 1972). V.Yu. Rozentsveygning fikricha, sof nazariy masaladan til aloqalari ijtimoiy va davlat ahamiyatiga molik masalasiga aylangan (Rosenzveyg, 1972). Aytishimiz mumkinki, xorijlik zamonaviy tadqiqotchilar tillar bilan bog'lanish jarayonining o'zidayoq so'z o'zlashtirishning ekstralingvistik sabablarini (tilning nufuzi, yuqori iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti, tarixiy sharoitlar va boshqalar) hal qiluvchi ahamiyatga ega deb bilishadi. "Tilning aloqalar jarayonida qay darajada o'zgarishi, tillardan biri yo'qolgunga qadar o'zgarishlar yo'nalishi va tezligi ijtimoiy-tarixiy sharoitga bog'liq" (Rosenzveyg, 1972). Yuqorida keltirilgan fikrlardan ko'rinib turibdiki, til aloqalarining sotsiolingvistik tabiatini yoritishda so'z o'zlashtirish sabablari haqidagi savol eng keskin bo'lib qolmoqda.

Ammo biz to'plagan ilmiy nazariyalar shuni ko'rsatadiki, chet tilidagi so'zlarning tilga kirib borishi jarayonida ekstralingvistik sabablar asosiy sabab bo'lib qolmoqda. Ushbu qoidani tasvirlash uchun biz leksik-semantik bog'lanishlarga emas, balki ob'ektlar va hodisalarning o'zlarini tasniflashga asoslangan turli tematik sohalarni aniqladik, ya'ni biz voqelikning ayrim guruhlarini bildiruvchi so'z birikmalarini ajratamiz.

V.V. Vinogradov ta'kidlaganidek, "xorijiy tildan olingan so'zlar tegishli tematik guruhlariga kiritilgan holda, xususiy, o'ziga xos tushunchalar bilan bog'liq bo'lgan nominatsiyalarga aylanadi. Ular mavzu mohiyatiga qoida tariqasida chuqurroq kirib boradi, ona tilida so'zlashuvchilar cheklangan tasavvurga ega bo'lgan narsa va hodisalarga o'zlashma so'zlarni qo'llash vositasida "*batafsil*" nom beradilar" (Vinogradov, 1977). Bir leksik-semantik guruh doirasida o'z ma'nosini ifodalovchi so'zlar bir vaqtning o'zida o'z ma'nolariga befarq bo'lmagan munosabatlar orqali o'zaro bog'langan bo'lib chiqadi. Bular sinonimiya, antonimiya munosabatlari, yaqin yoki qo'shni ma'nolarning barcha turlarini

aniqlashtirish, farqlash va umumlashtirishdir. "Tematik guruhlarining ko'p bo'lishi, ulardagi leksik-tematik assotsiatsiyalar o'zgarishlarni, yangilanishlarni, aniqlashtirish-larni yoki kuchayishini ko'rsatadi" (Vinogradov, 1977). V.N. Plotitsin chet eldan kelib chiqqan yangi lug'at muammolariga bag'ishlangan maxsus tadqiqotida ham tematik guruhlarini tanlash xorijiy o'zlashmalar paydo bo'lishi tendentsiyalari va qonuniyatlarini kuzatish imkonini beradi, deydi (Plotitsyn, 1982).

O'zlashma so'zlar tillar orasidagi bog'liqlikni namoyon etuvchi muhim jarayondir. O'zlashma so'zlarning ikki tillilik (bilingvizm) bilan munosabati, so'zlovchilar tomonidan holat va joyga qarab ikki tildan foydalanish davomida ko'rinadi. O'zlashma so'zlarning kelib chiqishi xalq tili yoki boshqa tillarning ta'sirida ham yaqqol ko'rinadi, shu bilan birga ikki tilning bir-biriga kirishishida ham namoyon bo'ladi. Bunday holat nemis va roman tillarida kuzatiladi. O'zlashma so'zlar o'zga tilning leksik fondini boyitib borishini kuzatishimiz mumkin. Birinchidan so'z qachonki referent (ya'ni obekt va g'oya, fikr) bilan birga bo'lsa, masalan *patata*, *gaytan* so'zi italyan tiliga ispan tili orqali kirib kelgan yoki *caffe* so'zi turk tilidan arab tiliga, *tram*, *transistor*, *juke-box* kabi so'zlar ingliz tilidan rus, o'zbek va boshqa bir qator tillarga kirib kelgan.

O'zlashma so'zlarning stilistik va ijtimoiy bo'yoqdorlik holati muhim o'rin tutadi. Jamiyatni, madaniyatni, yashash sharoitini eslashga xizmat qiladi: o'zlashma so'zlarning qo'llanilish samaradorligi *leader*, *flirt*, *baby-sitter*, *week-end* so'zlarida ko'rinadi. Ingliz tilidagi so'zlar va birikmalarni o'zlashtirishda, ba'zan ularning qisqaligi qulaylik tug'diradi:

masalan *boom*, *show* italyan tilidagi ekvivalentlari quyidagilar *show* (teatrning turi, bir necha har xil bo'g'inlardan tashkil topgan italyan tilidagi ekvivalenti sit-in ma'lum bir joyda tomoshabinlarni yig'ish).

O'zlashma so'zlarda sistema xarakteriga egalik, bir ma'nolikka moyillik, his-tuyg'uni ifodalamaslik, uslubiy betaraflilik kabi

xususiyatlar mavjud. So'z bilan terminning umumiy va xususiy tomonlari etarli darajada ochib berilgan emas. Kundalik turmushda keng iste'moda bo'lgan so'zlar ayni paytda turli sohalarga doir terminlar hamdir.

Demak, yuqorida berilgan fikrlarga tayanib aytishimiz mumkinki, o'zlashma so'z ijtimoiy-siyosiy, madaniy hayotga doir turli qatlamlarga mansub bo'lgan tushunchalarni ifodalovchi, muayyan guruh kishilari orasida bir ma'nolarda ishlatiladigan lisoniy birliklardir.

Bu o'rinda shuni qo'shimcha qilish mumkinki, olimlarimiz o'zbek tiliga o'zlashgan so'zlarni tizimlashtirishda o'z davrlari nuqtai nazaridan munosabat bildirganlar. Fan-texnika taraqqiyotining o'ta jadal sur'atda taraqqiy etishini o'zida namoyon etayotgan XXI asrda o'zbek tiliga kirib kelayotgan yangi so'zlarni ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar sifatida qarash to'g'ri bo'ladi. Jumladan, tana a'zolarining nomlari bilan bevosita bog'liq bo'lgan inglizcha so'zga misol qilib "facebook" (so'zma-so'z tarjimasini "bet + kitob") atamasini keltirishimiz

mumkin. Bu so'z ingliz tilidan o'zbek tiliga ijtimoiy tarmoq orqali to'g'ridan-to'g'ri o'zlashgan. Hozirgi kunda inson tana a'zolarining nomlarini anglatuvchi inglizcha so'zlardan hosil bo'lgan boshqa lug'aviy birliklar ham olinma so'zlar sifatida qaralmoqda. Jumladan, ingliz tilidagi *face to face* (so'zning o'zbek tilidagi muqobili "yuzma-yuz"), *handy* (qo'l telefoni) kabilar ko'plab tillarga kirib keldi.

Ko'rinadiki:

- har qanday til o'zi yakdil taraqqiy eta olmaydi;
- har bir til lug'at boyligi ob'ektiv va sub'ektiv omillar asosida kengayib boradi;
- o'zbek tilining lug'at tarkibi oshib borishida o'zlashma so'zlar munosib o'rin tutadi;
- fan-texnika jadal sur'atlarda taraqqiy etayotgan hozirgi davrda o'zbek tili lug'at boyligi ingliz tilidan olingan so'zlar hisobiga yanada boyib bormoqda.

References:

1. Алпатов, В. М. и Алпатов, В. М. (1985). Англоязычные заимствования в языке и американизация японской массовой культуры. In *Япония: культура и общество в эпоху НТР*. 213–219. Канон.
2. Арнольд, И. В. (1991). Современные лингвистические теории взаимодействия системы и среды. *Вопросы языкознания*, (3), 118–124.
3. Балли, Ш. (1961). *Французская стилистика*. Иностранная литература.
4. Бенвенист, Е. (1974). *Общая лингвистика* (Ю. С. Степанов, Ed.). Прогресс.
5. Бодуэн де Куртенэ, И. А. (1963). Проблемы языкового родства. In *Избранные труды по общему языкознанию*. Vol. 2. 342–347. Издательство Академии наук СССР.
6. Богородицкий, В. А. (1935). *Общий курс русской грамматики*. Соцэкгиз.
7. Брагина, А. А. (1986). *Лексика языка и культура страны*. Русский язык.
8. Будагов, Р. А. (1978). Система и антисистема в науке о языке. *Вопросы языкознания*, (4).
9. Габинский, М. (1961). Проблема лексического заимствования и единый критерий. *Учёные записки Института языка и литературы АН МССР*, 10, 149–160.
10. Гухман, М. М. (1991). Литературный язык и культура. *Вопросы языкознания*, (5), 115–126.
11. Жирмунский, В. М. (1976). *Общее и германское языкознание: Избранные труды*. Наука.
12. Жлуктенко, Ю. А. (1989). *Языковые ситуации и взаимодействие языков*. Наукова думка.

13. Карпенко, М. А., & Ломакина, З. И. (1990). Социально-языковая ситуация безэквивалентности в контексте современного функционирования русского языка и межъязыковых взаимодействий. *Русское языкознание*, (20), 3–9.
14. Костомаров, В. Г. (1994). *Языковой вкус эпохи*. Педагогика-Пресс.
15. Ларин, Б. А. (1977). К лингвистической характеристике города. In *История русского языка и общее языкознание*. 189–199. Просвещение.
16. Лисакова, И. П. (1989). *Тип газеты и стиль публикации: Опыт социолингвистического исследования*. ЛГУ.
17. Мельская, О. С., & Степанова, Е. И. (1983). Новейшие англицизмы в русском языке. In *Новые слова и словари новых слов*. 125–139.
18. Национальная энциклопедия Узбекистана. (n.d.). *O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi* (Vol. 10). O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
19. Неъматов, Ҳ., & Расулов, Р. (1995). *O'zbek tili sistem leksikologiyasi asoslari*.
20. Огиенко, И. И. (1915). *Иностранные элементы в русском языке: История проникновения заимствованных слов в русский язык*.
21. Оников, Л. А., & Шишлин, Н. В. (1983). *Краткий политический словарь*. Узбекистан.
22. Пауль, Г. (1960). *Принципы истории языка*. Иностранная литература.
23. Пирцхалава, Г. А. (1989). К вопросу о русских заимствованиях в грузинском языке. *Филологические науки*, (4), 56–59.
24. Поспелова, Г. М. (1991). Социальные ориентации общества в зеркале прессы. *Вестник Московского государственного университета. Серия 10: Журналистика*, (5–6), 22–34, 44–59.
25. Радченко, А. А. (1975). *Новые явления в лексике современной газетной публицистики*. Университет Дружбы Народов.
26. Сендровец, Е. М. (1989). О месте экстралингвистических факторов в изучении заимствований. *Вестник Московского государственного университета*, (4), 16–22.
27. Сорокин, Ю. С. (1965). *Развитие словарного состава русского литературного языка: 30–90-е гг. XIX в.* Наука.
28. Степанова, М. Д. (1968). *Методы синхронного анализа лексики*. Высшая школа.
29. Филин, Ф. П. (1981). *Истоки и судьбы русского литературного языка*. Наука.
30. Хотамов, Н., & Саримсоқов, Б. (1979). *Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati*. O'qituvchi.
31. Швейцер, А. Д. (1976). *Современная социолингвистика: Теория, проблемы, методы*. Наука.
32. Шматенко, А. Ю. (1989). *Газетный текст как источник национально-культурной информации*. Издательство УДНД.
33. *O'zbek tili leksikologiyasi*. (1981). Fan.